

НЕБОЈША ВАСОВИЋ

О НАГР(А)ЂИВАЊУ ПЕСНИКА И ЈОШ КОЈЕЧЕМУ

(Цртице на тему смрти српске поезије)

За српског писца који узима слободу да говори о наградама, многи ће рећи: „Уметник, а прича о наградама, шта ће му то?” Е, па, драги читаоци, кад је Киш хистерисао поводом појединих награда, цела Србија је клечала на коленима и слушала Мојсија. Зато, дозволите и нама, осталим представницима људске врсте, да кажемо нешто о томе. Излишно је подсећати на оно што нико не спори: да су награде они ретки тренуци када се у јавности говори о књижевности. Оне подижу „рејтинг” једног ствараоца и представљају најбољу рекламу за нечију књигу. И како се листа нечијих награда проширује, тако се и аутор, као заслужни уметник, све више приближава националној пензији о којој је маштао од кад је рођен, јер за разлику од неких мртворођених беба, он је рођен као беба-пензионер.

Као неко ко нашу књижевну сцену прати још од студентских дана па до данас, дакле у распону од пола века, могу са извесним искуством да кажем да је награђивање књижевних дела најбољи показатељ књижевног неморала,

клановских пословања, свега онога што је супротно самом бићу уметничког. Задржаћу се овде на поезији, а у прози није ништа боље. Најпре, код нас се у 95% случајева награђују лоше или осредње књиге. Чак и када се награђује поезија неког доброг песника, онда то није због његове најбоље књиге, већ оне најслабије. Чудно, рекли би они који воле да се чуде. Но, чему чуђење, ту очигледно има неког система и то није случајно. Да и случај има неког учинка, онда би, по принципу вероватноће, неких 20 до 30 посто награђених имало неку вредност. Али, не бива. Награђују се не само лоше књиге, већ књиге које немају никакве везе са поетиком и дOMETИМА песника чије име носе.

Један од најновијих нагр(а)ђених „случајева” је критичар-песник Ђорђе Деспих, онедавно осуђен да носи венац Миљковићеве награде, иако се и из авиона види да нема никакве дотичне тачке са поезијом песника Миљковића. Нема ниједног елемента у његовој поезији који би био сродан Миљковићевом песништву (или песништву било ког значајног српског песника). Нема ни језичке инвенције, ни имагинације, ни слике, ни мисли, ни дијалога, ни игре, – а камоли њиховог

преплета у нешто ново. Док је Миљковић песник снажне метафоре, Деспић нам приповеда о томе како је, некада давно, држао маму за руку и то на железничкој станици, где не стигоше да се фотографишу. Читаоцима ове књиге не препоручујем да почињу ако пре тога нису обезбедили пакет папирних марамица. Нема ничег што би овог добитника издвојило из реке оних који пишу средњошколску поезију општих места. Бојан Савић Остојић је на бувљаку налазио средњошколске споменаре који су на далеко вишем нивоу од оваквих стихова (видети: *засвенаре* [tumblr.com](https://www.tumblr.com/)). Деспићу бих, а и члановима жирија који га је нагр(а)дио, препоручио да прочитају књигу једног од наших значајних песника, Раше Попова, *Како написати најгору песму*. Ако је у нечему Деспић успео, успео је управо у томе: да испише гомилу стихова у којима има општих места, али не и поезије.

Ова поезија је разводњена верзија онога што су већ писали изнагр(а)ђивани Данилов и Дејан Алексић. Ако неко убудуће буде пикирао на неку књижевну награду, нека учи из ових примера. Нека ређа бескрвне стихове без ритма, нека умишља да живи на Марсу – а не у држави опљачканих људи, нека буде покоран – а поетичан и мекан као мачка на сунцу.

Деспић обично полази од неке кич слике коју потом наставља да меље као што машина претвара шницлу у млевено месо, само што процес мљења меса не оставља места сумњи да се и даље ради о месу, док Деспић ствара илузију да је од кич сличица направио поезију.

на ухо прислањаш шкољку
 тог дана изроњену
 чекаш дозивање
 из плаве дубине
 чекаш позив на помирење
 и пенушави загрљај
 али до тебе допире тек тихи хук
 тек стидљива меморија
 с морског дна:
 комешање каменчића
 под воденом струјом
 додир морске звезде
 шапат нежних алги
 у зеленом сну

Гомилање придева је одлика сваког песничког пацераја.

Деспић, очито, није читао есеје Езре Паунда. Елем, сазнајемо:

Да је шкољка „тог дана изроњена“

Да је дубина „плава“

Да је загрљај „пенушав“

Да је хук „тих“

Да је меморија „стидљива“

Да је струја „водена“

Да су алге „нежне“

Да је сан „зелен“ (Не питајте зашто није жут или плав, то
Деспих не жели да нам открије, можда у следећој збирци.)

Има ту и:

непознатих градова
што **пригушено** светле
у **дрвеној** кутији
као што у теби **повремено**
засветли успомена
и **на трен** те згреје спокојем
детињег доба

Да се човек расплаче, суза сузу стиже, а не зна зашто.

Наравно да нема песника који је потпуно избегао употребу
придева (осим у тзв. language poetry), али овде се ради о
једном маниру који завршава у дескриптивном кичу.

Не употребљавај изразе попут „*нејасна пространства мира*”.
То отупљује слику. Тим се поступком мешају апстрактно и
конкретно. Њиме се служе писци који не схватају да је
природни предмет вазда *адекватан* симбол. (Езра Паунд, *Како
да читамо*, Матица српска, 1974, с. 9)

Други поступак који нам Деспић у својој поезији нуди је поступак неспретне нарације која је далеко испод нивоа новинарског извештаја или писмене прозе (некад се од поезије очекивало да буде више од тога – „некад било, сад се спомињало”). Ево како то изгледа:

на зидовима неколико урамљених
старих породичних фотографија
свечана и озбиљна лица која ниси познавао
и твој деда у униформи
твој јунак који је победио
логор у Нирнбергу
али који није дочекао да те метне на крило
на поду **пиротски** ћилим
нана ти је била наставница ткања
ситна жица везак **танак**
мистичне шаре
и **црвена** боја која доминира
против урока
њему да захвалиш што си преживео
удар струје
удар који ти је спржио
домали прст леве руке
кад си посегнуо за **одбеглим**
кликером
упетљаним у кабел од стабилизатора
за **црно-бели** телевизор
низ чији се екран **дискретно** спуштао
ћошак наниног миљеа
исхеклан неким **лепим** поводом

(**Bold** слова су моја, она су ту да укажу на велики таленат овог аутора).

Деспићева поезија је испевана из фотеље, нема у њој никакве дилеме, никаквог дијалога, никаквог искуства на које би упућивали његови стихови. Песник очито седи у кабинету и слаже „песничке сличице“, као што филателиста слаже своје поштанске марке. Његова поезија је оличење управо оне малограђанштине којој су се смејали модернисти, оличење певања на сигурно. Цена коју песник тиме плаћа је мртвило форме и језика, падање у овештале поетске изразе; уместо садржаја који проистиче из песничке имагинације и искуства – овде имамо варијације на издрдане песничке мотиве који су у поезији других аутора већ испевани на наупоредиво вишем нивоу. Дајући једну од наших највећих награда Ђ. Деспићу жири је наградио неоригиналност и конформизам: само оно што није креативно – моћи ће да буде награђено, само оно што је настало у одсуству сваког ризика – биће проглашено „трајном вредношћу“.

У свом тексту о Деспићевој књизи *Аутохипноза*,

под насловом „Обриси личне митологије“, Бојана Стојановић Пантовић пише:

Пишући о претходној, првој збирци Ђорђа Деспића *Песме и други оживљци* (2018), која је понела угледну награду Задужбине „Милош Црњански”, истакли смо да је за његову поетику у целини карактеристична прозорљивост између тела и језика, сна и језика, опажаја и медитације. Реч може бити окидач за физички бол и трауму, али и њихов продукт, онај кристал смисла животног пута пређеног у патњи и (само) озлеђивању. Поготово је то стално вибрирање на жици сна и јаве и њихових инверзних значења која се пак увек сустичу у оном другом, важно због уроњености лирског субјекта или јунака у паперјасту, нежну постељу сна, из кога, као из неког дечјег дворца начињеног од нематеријалне твари, излећу речи које добијају свој интуитивни ред, своје преплетаје у самим стиховима. (ЛМС, март 2022, курзив, НВ)

Деспић напросто не уме да напише књигу која не би добила књижевну награду. Већ „прво па мушко” донело му је награду „Милош Црњански”. Било је то први пут да је ова награда додељена књизи поезије. Нема сумње да нам се на тај начин књига препоручује као изузетан домет песничке речи.

(Господине Ломпар, зар Вас није срамота? Очигледно да није.)

Читаоци се неће изненадити ако сазнају да је у жирију за доделу награде „Милош Црњански” била и Б. С. Пантовић.

Кад год се у жирију нађе Б. С. Пантовић, будите сигурни да ће награду добити њен колега са новосадског факултета, Ђорђе

Деспић, ванредни професорчић који се лажно представља као песник. Њих двоје су нераздвојни у оној мери у којој су обоје неталентовани. Но, да видимо како Б. С. Пантовић пише о Деспићу, каквим критичким речником, каквом критичком методом:

У одломку који смо већ навели, Б. С. Пантовић нам нуди свој критички апарат, ређајући овакве небулозе:

прозорљивост између тела и језика, сна и језика, опажаја и медитације (...)

кристал смисла животног пута (...)

стално вибрирање на жици сна и јаве (...)

уроњеност лирског субјекта или јунака у паперјасту, нежну постељу сна (...)

излећу речи које добијају свој интуитивни ред, своје преплетаје у самим стиховима (...)

Е, па, имаћемо књижевну критику онда када деца већ у основној школи буду понављала школску годину због оваквих бисера које нам нуди Др Пантовић, особа која је, захваљујући корупцији школског система у Србији, успела да догура до титуле професора факултета, баш као и њен духовни сабрат Ђорђе Деспић, интелектуално-песничка громада, чију прву књигу *Песме и други оживљци* професорка Пантовић пореди са делима Винавера, Растка Петровића, Кафке и Црњанског. (Индекс, 4. фебруар, 2020) Не могу да верујем да се професорка није сетила да помене Шекспира и Дантеа, јер би тако слика Деспићеве генијалности била још очигледнија?!

Б. С. Пантовић открива: „... одмах треба рећи да Ђорђе Деспић спада у ону малобројну групу српских песника и песникиња који су се лирским асоцијацијама и симболичним својствима породичних фигура *надовезали на поетички значајну традицију српских песника и песникиња (Змај, Ђура Јакшић, Растко Петровић, Момчило Настасијевић, Радмила Лазић, Живорад Недељковић, Милунка Митровић, Ана Ристовић, ауторка ових редова и др.)*, те је тиме поставио неку врсту упечатљивог и препознатљивог личног поетског амблема.” (Исто, 470, курзив НВ)

Овде се намеће питање: да ли су Ђ. Деспић и Б. С. Пантовић значајни јер припадају „значајној традицији“, па из ње, попут пијавица, исисавају свој појединачни значај? Или су напросто значајни самим тим што обрађују мотиве које срећемо код познатих српских песника? Како год, песникиња-критичарка је нашла начин да у традицију великих имена угради не само песника чију књигу приказује, већ и саму себе. Скромност наше критичарке иде дотле да себе ставља раме уз раме са Змајем, Ђуром Јакшићем, Растком Петровићем, Момчилом Настасијевићем, – а то чини на основу тематике „породичних фигура“, коју дели са поменутиим песницима. У љубави према „малим бебама“, Б. С. Пантовић не заостаје за Змајем. И ни у чему другом, јер Змај је оличење песника који је био све само не мутивода, да и не помињем да је имао смелости за сатиру, што је за паучинасте појце попут Б. С. Пантовић и Ђ. Деспића забрањена зона. О сличности Б. С. Пантовић са Растком Петровићем и Момчилом Настасијевићем верујем да ће писати њени студенти у својим докторатима. Професорка једва чека да иза себе остави неког академског евнуха, а мајчински нагон ваља поштовати.

Данашња српска поезија је махом чиновничко штанцовање, околнаградно цупкање, хорско замуцкивање. Једном речју, негација свега онога што су нам модерни песници оставили у наслеђе. Но, ко су били модерни песници? То су они чија имагинација није била оивичена већ испеваним песмама, они који су имали нове визије, ново искуство језика и ритмичких облика, нове песничке слике, ново схватање литературе, свест да је песнички занат једно – а оригиналност нешто друго, да поезија није литература, да певање у складу са већ освојеним шаблонима не може бити уметност.

Није нимало случајно да песник и антологичар, Саша Радојчић, за централног песника српске поезије проглашава Ивана Лалића, тврдећи у предговору своје антологије *Сенке и њихови предмети* (Краљево, 2021) да свака песма Лалићеве збирке *Писмо* представља *ремек дело*. Тај малограђански сан о ремек делима је сан о заустављању времена и искуства, сан који нужно завршава у фетишизму. А то је управо оно чему су се модернисти (и не само они – већ и слободни духови ренесансе) смејали. Читајте Аретина, Вијона, Раблеа, па ћете видети колико је данашњи дух закржљао, колико је савремена уметност одрвенела, опандрчена идејом славе и новца, колико

је осиромашена одсуством игре – без које је пад у патетику неминован.

Овде не тврдимо да Лалић није значајни литерата: врсни познавалац језика, мајстор форме коју он жели да оживи и на нашем језику (као што је страмбото), све су то ствари fine и племените, али мене не додирују, не одводе на другу обалу, не узбуђују. То су вежбе из креативног писања на једном вишем нивоу. Добро штиво за студенте, али не и за људе са животним и читалачким искуством. Идеално време за читање оваквих стихова је оно пред спавање: уроњени у јастуке, чекате да склизнете у нирвану. Помаже ст(рам)бо(то), **рам је то.**

Најкреативнији духови српске и европске књижевности бунили су се против идеје да поезија није друго до занат (попут сајциског или пекарског). Ми данас читамо „Santa Maria della Salute” и „Стражилово” као лепе песме, као литературу. А то су песме које у време свога настанка нису биле писане по рецепту „страсне мере”, по рецепту неког литерарног стандарда којим се беру награде, него су биле

откриће нечег новог, продор у мелодију и облике коју наша поезија није познавала. То што је време од поезије направило литературу није кривица њихових аутора, већ представља процес неминовне банализације уметничког, његовим свођењем на „културну чињеницу”. Академици и остала професорска багра данас од ових песама лепше живе него што су живели њихови творци.

Но, шта је уопште песнички занат и на основу чега говоримо о њему? Код нас се то више подразумева него што има икакво стварно одређење, јер ми немамо ни студије о песничком ритму, ни студије о песничкој слици, ни студије о песничким мотивима, ни студије о везаном стиху, као што немамо ни озбиљне радове о тзв. слободном стиху, али се правимо да све то имамо. У улози судија, појављују се колеге песници који о поезији нису ништа написали, али одједном слове као велики експерти. Често су то добитници књижевних награда које се само тиме препоручују као књижевни зналци. Јуче одабрани од неуких, преко ноћи постадоше учени. Спреман сам да се извиним ако сам нешто пропустио, али ја не знам да Миодраг Раичевић и Петар Матовић (чланови жирија Миљковићеве награде) имају икакве радове о поезији који би их препоручили за чланове било којег жирија. Нити

сам чуо да је председник жирија за награду „Бранко Миљковић“, Др Јелена Младеновић, икада написала о поезији нешто што би било ако не оригинално, а оно макар занимљиво. Имају ли они, или било ко од данашњих критичара поезије, иједан рад на нивоу дисертације Жељка М. Донића „Рецепција шпанске поезије на српском говорном подручју“, у којем аутор анализира песничке форме, могућности српскога стиха, коришћење асонанце и алитерације, што су за српске критичаре шпанска села? Ово, наравно, не значи да би Господин Донић био добар критичар, јер наука је једно – а критика нешто друго. Књижевна наука се махом бави оним што је канонизовано, док критичар (ако није зихераш) пише и о ономе што није прихваћено или примећено. Наши песници не умеју да мисле критички, а наши критичари немају у себи песничко зрно, – они поезију тумаче из мозга који је престао да се развија у тренутку добијања доктората и професорског места. Тако се дијалог између наших песника и наше критике одвија у „Одељењу за глувонеме“.

Некада су награде додељивали Миодраг Павловић, Брана Петровић, Љуба Симовић, Бора Радовић, Александар Ристовић... – а данас их додељују Бојана Стојановић

Пантовић, Никола Вујчић, Дејан Алексић, Драган Бошковић, Маријан Чакаревић??? Какав напредак! Како сада изгледа, на српској песничкој сцени ће остати само два имена: Ђорђе Деспић – који ће медаље додељивати Бојани Стојановић Пантовић, и Госпођа Пантовић – која ће му узвраћати пехарима чим се укаже прилика. И док они буду били у интимном загрљају, свеће ће им држати Дејан Алексић, Д. Ј. Данилов, Никола Вујчић, Живорад Недељковић, Драган Бошковић, Ненад Шапоња, Ален Бешић, те вавилонски свештеник Васа Павковић – пример жешћег лицемера у књижевној критици, који је на промоцији моје књиге *Голицач табана* цвилео над чињеницом што Васовића заобилазе награде?! Само је заборавио да је то управо захваљујући њему, који је у жиријима за доделу књижевних награда провео готово цео свој живот. Али одживљени живот се не може вратити, драги Васо, промотеру латинице и „српскохрватског језика“ у најтрулијој српској установи, званој САНУ. Колика је пензија за оно што си одрадио, то ћеш знати боље од мене. Као што боље од мене знаш и то колико си ме као уредник опљачкао, штампајући иза мојих леђа више непријављених издања *Лажног цара*, убеђен да из Канаде то нећу никада сазнати.

Одсуство хумора и игре је најбољи знак да је поезија мртва. Ако се данас и појави песник који има смисла за хумор (као Раша Попов), онда се то по правилу ставља на страну, макар се песник служио и римом (тим омиљеним фетишом српске књижевне критике), – јер песник се само „зезао”, није мислио „озбиљно”, док је то писао. Идеја да је поезија нешто озбиљно потиче од намрштених чиновника који никада неће признати да се управо они баве нечим што је *неозбиљно*, маргинално, неуклопљено у системе гланцаних поетика и друштвене корисности. Ако је поезија чин слободе (у *тренутку стварања – и никад више*), она не може бити озбиљна, ни друштвено корисна, ни естетски прихватљива – јер промишљање о уметности увек касни за уметношћу, као што литература касни за поезијом. „Лепота долази после”, рекао би Матић; да, долази ако песник у тренутку стварања није мислио на њу, ако се њеној идеји није додворавао већ освојеним занатом. Ако је *лепо* тек „почетак страшног који још можемо да поднесемо”, онда је јасно да су већ освојене форме с оне стране страшног, оне су већ у врту где расту лепе гладиоле: „Боже, што су лепе, ма свака је иста!”

Кад песник покушава да нађе нови израз, друге ритмове и друге садржаје, то се у Србији сматра за недоследност, одсуство стила. Када, пак, штанцује по већ освојеном моделу, то се сматра знаком креативне препознатљивости. Навешћу један пример. Прве књиге Алека Вукадиновића (о којима сам својевремено објавио есеј у „Савременику“), биле су занимљива појава на нашој песничкој сцени. Песник је, на трагу Настасијевића, настојао да досегне неку заборављену мелодију нашег језика. То враћање некаквој „матерњој мелодији“ није било у знаку романтичарске носталгије, већ у знаку једне нове перцепције архетипских слика. Но, песник је пребрзо поверовао да је геније и почео да склапа/расклапа већ написане стихове. Његове последње књиге, од којих су неке награђене, нису друго до пресипање из шупљег у празно, очигледни примери ауто-плагијата. Али наша критика је до дан данас остала слепа да то види. Штавише, она је песника подржала у том суноврату.

Нешто слично се десило и са поезијом Новице Тадића. Овај песник је био примећен и хваљен већ у првој фази свога стваралаштва, у којој се превасходно инспирисао демонским силама. Но, иако су демончићи остали његова трајна опсесија

и извор његове имагинације, он се временом све више окретао једном моралистичком погледу на свет, сликајући свој духовни преврат као пут повратка Богу. Ах, какво је то гориво било за нашу књижевну критику, која је само то и чекала! Награде су почеле да пљуште више него икада. Тадић је постао православац, где ћеш боље потврде да смо били на правом путу! Тако је поезија једног песника била искоришћена као гориво за колективни нарцизам светосавске оријентације. Песникова борба са самим собом представљена је као наставак српске „духовне традиције“. Ово је још један пример да песник у Србији бива „вреднован“ тек када је сврстан у некакву традицију, групу, у некакву поетику/протетику, јер увек се тражи доказ његове припадности, а не његове оригиналности. И ту се ништа није променило од времена соцреализма. Све је остало исто, само су придеви који одређују припадност неке или нечему променили име. Од „лудог Тадића“, добили смо Новицу Православног, боље није могло да буде.

Тако је критика ударила свој лицемерни ексер у ковчег једног човека који је, упркос своје књижевне славе, дословно гладовао у комшилуку истих тих људи који га данас вазносе. Доживео је (чак и у ковчегу) да га славе критичари-демони, да

му на сахрану дођу политичари који никада нису прочитали ниједну његову песму, да га оплакују они који су свесрдно радили на његовој смрти. Тако у данашњој Србији изгледа неговање „културних вредности“.

У недавно објављеној антологији српске поезије, *Сенке и њихови предмети*, што је један од стихова Александра Ристовића које Радојчић представља као свој изум, антологичар нуди лажну дилему: неосимболизам или веризам. Није случајно да се код нас више и не користи израз „модернизам“, па се тако заговорници неосимболизма представљају у неполемичком светлу. Веризам: како то лепо звучи: рекли бисмо да се веверица вере по дрвећу у препознатљивом облику, а не у облику метафоре у којој може имати две главе и четири репа одједном, будући да она није нешто конкретно, него амбасадор небеског Духа, сама светлост у веверичијем облику.

Но ко су, дођавола, обнављачи веризма? Некакви реалисти, натуралисти, некакви ђованисти-вергисти, следбеници Ђованија Верге, Сицилијанца који је писао са идејом да живот није само лепушкасто-кичераст, већ зна да буде и одвратно-ружан? И ту смо пред вратима идеологије неосимболиста који

управо желе да ружну страну живота уклоне из читаочевог видокруга и да га убеди да поезија и није друго до литература, ватромет метафора, сањарење на јастуку, милина једна. Да ли је случајно да се у данашњој критици све више избегава реч „модернизам“, а протура реч „веризам“ као да су то малтене синоними? А нису, јер у *веризму* форма остаје у сенци идеје „дај ми, море, убедљиву причу“, док се модернизам итекако бавио формом као елементом и циљем уметничког израза.

„Из тих и сличних разлога би критика морала бити изразито лична критика. Критичар, на крају крајева, може једино да каже: „Узбуђен сам“, или нешто слично. Кад нам прикаже себе, моћи ћемо да га разумемо.“ (Езра Паунд, *Како да читамо*, с. 83)

На жалост, ја из Радојчићевих песама и његових текстова не видим да је икада био узбуђен било којим поводом. Он даје своје критеријуме, али не даје себе, не знамо одакле долазе ти критеријуми. Подсећа ме на астронаута који је положио све тестове, али не зна куда је полетео, неко други притиска његове дугмиће. Укључити у антологију као значајног српског песника Кајоко Јамасаки, а заобићи Слободана Марковића, Рашу Попова, Миодрага Станисављевића, Србољуба Митића,

Ирену Грицкат, Церу Михаиловића, Милоша Комадину, Александра Лукића, Мирољуба Годоровића, Вујицу Р. Туцића, Слободана Тишму, Немању Митровића, било би духовито кад не би било безобразно.

Феминисткиње у улози просветитеља

У одговорима на Анкету Исидоријане (види: *Полемике и портрети*, 2015), већ сам поставио питање да ли се појам феминизма може аутоматски препоручити као некаква естетска одредница. Истина је да данас имамо више песникиња него икада, али немојмо квантитет одмах проглашавати квалитетом. Српске феминисткиње тврде да су мушкарци углавном писали о тзв. великим темама, те да су се заглавили у патетици историјских сведочанстава и патриотизма, док су оне спремне да патрију замене за бижутерију. Ако је веровати њиховим идејама, ваљало би писати о малим и обичним „стварима“. И управо ту се наше феминисткиње откривају као недовољно упућене у тему које су саме иницирале.

Неће бити да су проклети мушкарци били слепи за оно мало, скрајнуто и периферно. Поставља се питање: да ли су наше

песникиње уопште читале Франсиса Понжа, Анрија Мишоа, Милана Милишића, Данијела Драгојевића? Да ли су чуле за Мому Капора који је у откривању „малог“ и свакодневног био испред њих неких тридесет година? Данашње феминисткиње не познају довољно ни поезију женских аутора. Јер да је познају, морале би Јелену Димитријевић (*Писма из Ниша*), признати за врхунску поезију, свеједно што је писана у „прози“; јер ако говоримо о поезији у прози Момчила Настасијевића, зашто не бисмо говорили о поезији у прози Јелене Димитријевић? Не познају ни поезију Милене Јововић (српске сељанке која је преведена на више језика); као ни поезију Ирене Грицкат – врхунске интелектуалке која је, иако пореклом Рускиња, велики зналац српског језика, не мањи таленат од Десанке Максимовић или Стевана Раичковића. Ако сада поставимо питање: шта је то што овде поменуте ауторке чини незанимљивим за савремене феминисткиње, одговор би могао бити: па, оне нису мрзеле мушкарце.

Феминисткиње су одличан пример да је склоност ка епици у нашој култури неискорењива . До јуче смо имали Србе и Турке, а сада су на бојном пољу жене и мушкарци. Неко ту погинути мора. Оно по чему данашње феминисткиње подсећају на некадашње гусларе јесте и наративна форма „од

Кулина Бана – па до наших дана“. Оне углавном немају хумора, немају смисла за синкопу, за дубину песничке слике која скраћује нарацију. Желе да нам испричају целу причу, до најмањих детаља, не питајући се да ли то некога уопште занима. Оне су убеђене да сведоче историјску истину о свом положају у друштву. Оно што их чини жртвом, *мора бити историјски истинито*, иначе не би имало тежину. Тако се рецепција њихових радова премешта из естетске сфере у сферу „политичке коректности“. Овде се намеће питање: ако се у поезији савремених песникиња толико настоји на непремостивој разлици између жена и мушкараца, да ли су читаоци мушкарци уопште добродошли? И на који начин, с обзиром да су унапред одређени као носиоци репресије? Наравно да нису све наше песникиње уједно и борбене феминисткиње, али је занимљиво да све оне ћуте и уживају када их Радмила Лазих промовише као такве. Још се ниједна није побунила! Боравак у крду, очигледно, има својих дражи.

Међуножне карактеристике нису довољне за процену нечије поезије. Стиче се утисак да феминисткиње немају смелости за поређење са значајним песницима српског језика. Оне траже оквир у којем ће конкуренција бити мања, а поље поређења прилагођено њиховој самопромоцији. Као што сам већ рекао у

„Анкети Исидоријане“, оне су значајне због проширења тематског поља, уношења нових емоција, смисла за реалистички детаљ (Ана Ристовић, на пример). Интелектуално преполовљена и вазда незадовољна Даница Вукићевић показује и саосећање за оно што јој је страно, саосећа са људима које мрзи. У тој контрадикцији емоције, видим једну женску боју, у овом случају песнички подстицајну. Та контрадикција одражава се и у форми њених песама, која је немарна, али сасвим у духу њених емотивних лутања.

Има код наших песникиња доста аутентичног незадовољства, бунта који треба поздравити. Оно чега нема је дубљег дијалога са српском песничком традицијом и српским језиком. Језик којим пишу наше песникиње није искорак из „мушке парадигме“. Ако се хијерархија једне културе преноси језиком, где су песничка остварења која ту хијерархију руше, на само на нивоу тематике већ пре свега на нивоу језичке структуре као основе сваког садржаја? Песници као Кодер, Растко Петровић, Давичо, децентрализовали су српски књижевни стандард, донели нове поетске форме. Могуће је да ће и нека наша песникиња такође крчити неутабану стазу, али до сада се то није десило. Оне још увек користе језик да би

нешто *рекле*, баш као што су то чинили песници деветнаестог века.

Лидеркињи (да не кажем лидеру) наших савремених феминисткиња, Радмили Лазић, саветовао бих да више не игра улогу жртве јер јој не приличи. Особа која је од државе добила стан (у коме је некада живео данас заборављени песник Слободан Марковић – каква симболика!), која ужива националну пензију за своје заслуге српској култури, не може бити жртва, бар не у српској држави којој њено песничко перо дугује много више него што би она желела да призна. Да ли је српска држава иједном песнику дала нешто слично само због квалитета његових стихова? Ја за такав случај не знам, али знам да се привилегије овог типа добијају на основу политичког активизма, јуче комунистичког, а данас сорошевског.

„Двапут удавата, трипут разочарата“, могла је бити песма неке праље из Лесковца, с почетка двадесетог века, али се такав сентимент не може накалемити на идеју модерног феминизма, који се дичи својим бунтом и слободом избора. Оно што нас овде уводи у комедију јесте да државна песникиња Радмила Лазић претендује да буде лидер маргинализованих женских

гласова. Дobar материјал за комедију, али немамо комедиографкиње.

Негришорац као српски класик

*Чим се одвојимо од конкретног, тешко ћемо моћи да избегнемо красноречивост и празнословље.
(Бернард Беренсон)*

У песми кичерозног наслова „Негде у еонској сфери, светлосна душа Николе Тесле сазива скупштину благословених научника”, окађени класик српске поезије, Иван Негришорац, пише:

(.....) А ја вам кажем:
 Научите ходати водоравним стазама, тад утврдићете
 Опстанак у времену! Људе сте тиме увезали
 Нитима овога света. Али кад научите
 Ходати усправно, у висине,
 До Божјег ума и вечности доћи ћете,
 Као силна благод монашког послања.
 У том укрштају временитог и вечног,
 Људског и божанског, налази се извориште
 И темељ свега на чему космос,
 И знање о њему, почива. Само енергија
 Љубави и знања спојити може макрокосмос
 И микрокосмос!

Авај, сваки сеоски попа умео би боље од овога, јер ово је и лажна религија, и лажна филозофија, и још лажнија поезија;

ово су општа места једног појца који је промашио професију, па уместо мантије носи титулу председника Матице српске. Да црни хумор буде већи, ова песма је посвећена Николи Тесли?! Својим пророчким тоном (као да преводи Библију), општим местима које он покушава да нам прода као поезију, Негришорац се открива као само дно Радојчићеве антологије, пример да су антологичареви књижевни критеријуми крајње непоуздани.

Зато се немојмо чудити што је и Негришорац нарг(а)ђиван, и то не било каквим наградама, већ и наградом „Ђура Јакшић”, именом песника који се, верујем, преврће у гробу над оваквом злоупотребом његовог имена. Од постмодернистичког мутиводе, Негришорац је успео да постане Лала Национала (Национ Ала), мегафон православља. Српско племе му то неће заборавити, а ко год се имало разуме у поезију – већ га је заборавио. Они, пак, који у њему виде себе као у огледалу, имају другачије мишљење. Ако је веровати Р. П. Ногу, Негришорчево књижевно наслеђе је заправо „наша класика, једина и права.”. Реч *наша* увек је проблематична, – моја класика свакако није, а не верујем ни да би значајни песници српског језика видели себе као црномокријанце. У односу на поезију Радета Драинца, Растка Петровића, Владана

Стојановића Зороваљева, Миме Дединца, Оскара Давича, Душана Матића, – стихови Ивана Негришорца су анахрони до бола, патетични, лишени ритма, предвидљиви као тамјан у цркви. Нема шансе да би песник који овако пише могао да у Хрватској буде слављен на рачун Данијела Драгојевића, Луке Паљетка, Ивана Сламнига, Јосипа Севера, и то само зато што му стихови миришу на ручице неког попа. У томе и јесте заосталост српске културе, па самим тим и поезије. Јер овде се у име некакве „наше” традиције промовише иста она фразеологија против које су се бунили српски модернисти. И не само бунили, већ и писали поезију на далеко вишем нивоу од овога што нам Ного препоручује као „нашу једину класику”. Ту идеологију „да са твога („песничкога”) пута не скренемо...” већ смо имали у српском историјском искуству. Она је значила, а значи то и данас: свођење књижевне традиције на самопромоцију, уклањање различитости гласова зарад једино исправног гласа (баш као у цркви или политичкој странци), дремуцање у фотељама српских институција из којих никада, макар и грешком, није излетео ниједан вредан стих. „Либерај ме овијех дилетаната из официја: све што учину, наопако је.“ (М. Бојанић, Р. Тривунац: *Ријечник дубровачког говора*, 2002)

И не само што је указао на песничка имена која претходе његовом антологијском избору, већ нам Радојчић, попут Тарабића, открива и „Време будуће“, како пророчки слови наслов последњег поглавља његове антологије, у којем даје избор песника на чијим плећима остаје српска поезија. Они су за сада заступљени са по једном песмом. Осврнимо се на неке од великана који долазе и који ће тек убирати награде. Марјан Чакаревић пише као Despich Junior, јер зна да је важно наставити традицију великана.

Овде је то место:
 овде, где је престао говор градова.
 Све оно између:
 јара,
олуја са острвом у наручју
(мајка са дететом),
свадба пријатељице,
срце лубенице,
 наши кораци кроз шуму
 (чији језик смо одавно заборавили)
 у потрази за местом
 на коме ћемо бити као од мајке рођени (*курзив, НВ*)

Авај, ређањем неповезаних сличица и општих места свако би могао да напише књигу за два дана. Чакаревићу ћу признати генијалност само ако је књигу оваквих стихова саставио за десет минута.

Маја Солар исписује стихове који нису друго до траљава
проза:

када смо сестре и ја дошле у колективни центар
обучене у старе јна униформе
једна девојчица је рекла другој деци
да је баш добро то што смо ружно обучене
јер се нико неће заљубити у нас (...)

Каква трагедија: девојчице у ЈНА униформама, у некаквом
„колективном центру”, остадоше без љубави. Живот је суров!
А шта су мушкарчићи па и могли? Свако набацивање
девојчицама било би sexual harassment. Бумо реалистични, не?
Како читати овакве стихове у којима се речи нуде у свом
дословном значењу, као у неком речнику, јер овде нема
никакве дистанце према дословним значењима, нема свести о
контексту, традицији, форми; нема референце, нема дијалога?

Бојан Васић у својој песми „О дрвећу и трави”, након описа
разног смиља и босиља (у маниру Васе Пелагића), открива да
месец има „шупље очи”?! Господине Салвадоре Дали, како
Вам је то промакло?

Не заостаје ни Чарна Поповић, која у песми „Подношљива лакоћа постојања” исписује трећеразредну прозу, крцату кич сличицама:

Јер лакше је, знам, живети на бетону
Него на тек створеном острву
Које сваки час може да однесе
Јужни поветарац с мојих усана

Или, у мом преводу:

*Женске усне, веома су трусне.
Шаљу снажни поветарац,
Не разуме ги мушкарац.*

Маша Сеничић пише:

и још нешто,
рећи ћеш да песма није ћутање,
али могла би да буде уколико
је нико никада не прочита (...)

Ово можда и није велика поезија, али је мисаоно на нивоу
Хајдегера.

Читајући ове младе, све више волим Шекспира и Деспића.

Антологија *Сенке и њихови предмети* завршава се песмом
Саше Радојчића „Моја жена пише писмо“:

моја жена пише писмо
и повремено убада прстом тастатуру
као да жели да прође на другу страну.

млађи син телефонира, то ће трајати,
старији, озбиљан и поуздан,
некуд се спрема.

дивно, помислим: породична идила,
никоме нисам потребан,
време за песму.

потом, дуго,
уз начетог платона,
недовршене редове,

лењог мачка који ме мерка кроз капке,
под зеленом граном, гледам
како пилоти, налик анђелима,

цртају линије судбине,
линије љубави,
линије живота

Нема сумње да је Радојчић овом песмом хтео да на антологију стави свој креативни потпис, да се представи и као песник, а не само као антологичар. Очекивали бисмо да је за ту прилику изабрао песму која је једна од најбољих из његовог опуса. Но, погледајмо песму.

Већ прва строфа је неспретна: жена пише писмо, а тастатуру удара „повремено“, „као да жели да пређе на другу страну“. Не питајте ме о каквој се другој страни ради, јер не бих умео да вам објасним. Да ли жена није савладала тастатуру или је муче неке метафизичке море, о томе можемо само да нагађамо.

Синови су заузети својим пословима (млађи воли да сатима парла преко телефона, а старији је „озбиљан и поуздан“ – кад „тата“ тако каже, мора да је тако.) Урођен у атмосферу свакодневице, песник долази на идеју да напише песму. Али, не пише је одмах, он се најпре враћа „начетом Платону“ (?) и „недовршеним редовима“ (вероватно недовршеним песмама).

Ту је и лењи мачак (опште место, бесмислено притом) који песника „мерка“ кроз капке, и то „под зеленом граном“. (Још у основној школи научили смо да су птице на грани, а мачићи испод гране; сада нас песник подсећа на *то*, како не бисмо заборавили). Ако се до сада радња дешавала у соби, овде се отвара простор који је изван собе. И док мачак „мерка“ песника, песник у исто време „гледа“ како „пилоти цртају линије судбине/ линије љубави / линије живота.“ Песник из некаквих шкртих, реалистичких детаља, ускаче, без по муке, у један квазифилозофски закључак.

Ако оставимо по страни гомилање апстрактних именица судбина / љубав / живот – које су знак песничког аматеризма чак и кад су коришћене појединачно, а камоли једна за другом, – можемо се упитати о каквим се пилотима овде ради? Могуће је да се песма односи на пилоте који су бомбардовали земљу у којој је Радојчић стварао ову песму. Али, како онда објаснити да дотични пилоти цртају „линије љубави“, осим ако нису у питању „милосрдни анђели“?

Ако је песник овде хтео да одглуми некакав реализам, онда је томе приступио плашљиво, у рукавицама. Песма једноставно нема детаља који би је учинили убедљивом. Домаћа идила није друго до сенка онога што се дешава на небу, а на шта не

можемо да утичемо. Или, у преводу: недодириви анђели-пилоти кројачи су наше судбине, а не конкретни лопови из наше околине. Песник је научио од мачке како да „мерка кроз капке“, како да флертује са „нашом судбином“, а да ништа не каже, да се никоме не замери. Све су то лепе сличице, ма, милина једна. Гледајући у авионе (који, гле, већ нестадоше), читалац може мирно да заспи, ако не у соби, а оно испод зелене гране, ако та грана није већ пожутела од обогаћеног уранијума.

Како год протумачили ову песму, овде се намеће питање: зар оваква општа места могу ишта открити читаоцу? Ако је овде песник хтео да искористи амбијент интимае као позадину некакве своје рефлексije, онда је песма двоструко неуспела: најпре јер је амбијент неубудљив, скрпљен од општих места, — а потом јер је неубудљива и поента песме у којој песник, рачунајући на ехо великих речи, ређа апстрактне именице без икаквих поетских садржаја, без икакве боје.

Овде није на одмет приметити и одсуство ритма у песми чији су стихови дозирани на кашичицу. Не видим никакав разлог што су ови стихови паковани у тростихе јер овде је очигледно да тростих не проиходи из ритма песме, или снаге њених

слика које се морају одвојити да се не би сударале, већ је резултат песникове воље, накнадно уграђене у песму.

Тростихе је фризирао неко ко је изван песме, а не неко ко је стварао песму, пратећи њену енергију. А могло би се рећи и овако: с обзиром да у овој песми нема никакве енергије, фризура се није ни могла избећи.

Не желим да кажем да Радојчић није образован аутор, не сумњам ни у то да је као антологичар желео бити добронамеран. Али, ако је хтео да нас овом својом песмом просветли у погледу свог песничког (и антологичарског) талента, рекао бих да у томе није успео.

У српској чаршији не постоји никаква свест о нивоу естетског и моралног посрнућа српске књижевности. Како редовно пратим хрватску књижевну сцену, рећи ћу да је она неупоредиво живља и креативнија од српске. А таква је између осталог и зато јер је мање корумпирана. Недавно је Ујевићеву награду добила Евелина Рудан за књигу написану на чакавском! Замислите да неко у Србији добије једну од највећих награда за књигу написану на локалном говору, то је

просто немогуће, јер би чланови жирија (читај: синови чобана који су се прекјуче доселили у Круг двојке) сматрали то за „сељачизам”.

Читајући поједине хрватске песнике, наилазио сам и на текстове о њиховој поезији. Понекад су то магистарски радови са факултета из Ријеке или Загреба. Младићи и девојке пишу боље од редовних професора Филолошког факултета у Београду, на којем један Михајло Пантић предаје бугарску књижевност и језик, а уопште не зна бугарски, што је већ постало јавна тајна. Има ли таквог неморала игде на планети, осим у Србији? Многи су се (укључујући и Радомира Константиновића) чудили што је Ујевић ијекавизирао своју поезију по изгону из Београда у Хрватску, желећи да се тако ограда од српске књижевности. Па, шта сте очекивали, нису ли га српски пандури спаковали у воз и најурили из Србије?

Срби са тријумфом цитирају Дучићеву мисао да су Хрвати народ који се ничега не стиди. А не примећују одсуство стида у себи и око себе. Да ли се иједан српски песник икада постидео што је добио десет највећих награда, док његове колеге, који пишу на вишем нивоу креативности, нису добили ниједну? Ја за такав случај не знам и само могу да закључим

да су српски песници људи који се ничега не стиде и који би ишли и преко лешева да постигну ШТА? Пензију? Или храну за своју сујету која се нахранити не може?

Неко ће упитати: може ли се стање српске поезије некако поправити на боље? Сумњам, штавише, тврдим да ће се променити на горе, а као пример ће ми послужити кратка преписка са будућим антологичарем, Дечкоњом Субросом. Не, није Малагенија Санероса, врховни судија српске поезије ускоро ће бити дечкоња који има српско име, али му је у наставку додао Суброса, да не помислимо да се ради о неком обичном, не-европском Србину. Спреман да полети, пише ми тај Суброса како ради на антологији „Врхови српске поезије“ (има већ и издавача!). Ту ће бити сама песничка елита, све српска крема, Србокремена. Предлаже ми да из мојих књига изаберам седам песама, па да их он упореди са „својим избором“. (!?) Другим речима, да му ја одрадим „посао“, а он да се потпише. Одговорио сам му молбом да ме избрише из елитне поставе јер сматрам трагикомичним да неко ко се није доказао ни као песник ни као критичар саставља антологију. Дечкоња се наљутио као рис, уважиће мој самобрис. А ви, драги читаоци и драги колеге, наоштрите чула јер Суброса

стиже, на младима свет остаје, али не и мој свет, хвала богу –
макар на томе.

Nezavisne novine

Srna 09.12.2021 15:00

Zoran Bognar dobitnik „Tronoškog rodoslova“

Književna nagrada „Tronoški rodoslov“, koju dodjeljuju Podrinjski kulturni klub i Eparhija šabačka, ove godine pripala je književniku iz Beograda Zoranu Bognaru za knjigu „Ejdetske slike III“, sa podnaslovom „Dnevnik ćutanja iliti imanentnost odsustva“.

Žiri su činili Nemanja **Veljović Subrosa (predsjednik)**, **Vasilije Domazet** i Slobodan Džagić.

17. januar 2022. 10.36 | Izvor: Tanjug

Nagrada "Jovan Skerlić" Nemanji Veljoviću Subrosi

Književni kritičar i teoretičar Nemanja Veljović Subrosa (24) dobitnik je nagrade „Jovan Skerlić“ za knjigu književnih kritika i

eseja „Između redova“ sa podnaslovom „Konačni uvod i početak priče” (IK „Solaris“, Novi Sad, 2021), saopštili su iz žirija koji je odlučivao o nagradi.

Stručni žiri koji je radio u sledećem sastavu: **Vasilije Domazet, Zoran Bognar**, Lena Volgin, Zoran Milisavljević i Mileta Simić.

Као што видимо, Богнар и Суброса имају своје домазете (читај: припиздеке) које премештају као волове из једног жирија у други.

Кад награду треба дати песнику Богнару, ту је „председник жирија”, Senhor Subrossa. Кад треба награду дати Суброси, ту је Богнар да му пехар носи. Све функционише беспрекорно, као у немачкој фабрици. За оне којима нешто није јасно, Господин Суброса је дао интервју у којем каже:

Ja, Nemanja Veljović Subrosa

kazaljka _08.09.2019.

Omiljeni pisac:

Kada govorim o „omiljenim piscima” nesumnjivo je da, pre svega, mislim na Eliota i Bognara. Ali i Milton, i Dante, i Gete, kao i, na primer, Paund, Jejts, Majakovski, Pasternak. I opet u krug, E. A. Po, Vitman... i ponovo Eliot i Bognar.

Осврни-обрни, од Богнара већег писца нема, па да га тражиш шаром земаљским. Тако вели добитник Скерлићеве награде,

Немања Вељовић Суброса, у својој двадесет и четвртој години. Ко зна каква нас тек открића чекују из његовог пера. Пазите, ово Суброса говори још 2019, знао је као голобрад са киме се прави бизнис.

Neka mi ne zamere što nisam spomenuo Cvetajevu, Mana, Dostojevskog i Ostera. (Ups, izgleda da sam ipak spomenuo.)

Ма, ко би Вам замерио, Господине Суброса, у сенци Богнарског имена – није грех заборавити на Цветајеву, Мана, Достојевског... Видимо да, као белосветски интелектуалац, баратате изразима „упс“ (а вероватно користите и „вау“) по узору на неписмене Американце који нису читали Богнар-Елиота. Језик Вам је усаглашењн са „светским стандардима“ као и Ваше име, које би без овог „Суброса“ одавно потонуло у мочвару Србоса.

Но, ни у томе нисте оригинални. Ваш узор Елиот-Богнар је већ обавио операцију промене личног имена. Ко је заправо Богнар? Комбинација бога и нара? То би било поетично, али је стварност мање поетична: у продајном огласу за његову књигу *Ноћ празних руку*, читамо:

„Зоран Богнар је псеудоним Зорана Ћалића. Живот Зорана Ћалића, након вуковарске катаклизме, пресечен је и поништен а у њему је преживео 'нови човек који сања о новом рођењу' имена Зоран Богнар.”

Може ли неки психијатар да објасни: зашто Драган Станић жели бити Иван Негришорац, зашто Зоран Ћалић жели бити Зоран Богнар, зашто Немања Вељовић жели бити Суброса???

Има ту доста посла за психологе, социологе, и остале стручњаке. У међувремену, лаку ноћ. Ко буде излазио последњи, нека угаси светло.

(Буктиња, 78-79)